

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Факультет іноземної філології

Кафедра германських мов і зарубіжної літератури

Дипломна робота

магістра

з теми **«Особливості трансформації міфологічного матеріалу в творчості Бернарда Шоу»**

Виконала: студентка 2 курсу

Angb1-M17z групи

спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (англійська), додаткова

спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література (німецька)

Стефак Уляна Іванівна

Керівник:

Кшевецький В. С. кандидат філологічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2018 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Особливості функціонування традиційного матеріалу в літературі ХХ століття	9
РОЗДІЛ 2. Драма «Пігмаліон» Бернарда Шоу в історико-літературному контексті.....	29
2.1. Естетичні погляди Б. Шоу.....	29
2.2. Оцінка творчості Б. Шоу сучасним літературознавством	44
РОЗДІЛ 3. Художнє осмислення міфу про Пігмаліона та Галатею Бернардом Шоу.....	56
3.1. Ідейні засади міфу	58
3.2. Система традиційних образів-персонажів драми.....	67
3.3. «Пігмаліон» як інтелектуальна драма.....	73
РОЗДІЛ 4. Розробка міфологічного сюжету про Пігмаліона і Галатею у світовій культурі	78
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	88

ВСТУП

У європейській літературі поч. ХХ століття простежується тенденція до її інтелектуалізації та наближення до проблем сучасної філософії. Прагнення митців осмислити світ, визначити місце людини в суспільних процесах та її відповідальність за події минулого і явища сучасності виступає однією з типологічних ознак оновлення літературного процесу, сприяє появі нових форм у літературі.

На межі ХІХ-ХХ століть у світовій драмі почали з'являтися нові типи драматичних конфліктів. Принципово новим у розвитку театру було те, що ідеї, а не особисті взаємини героїв, стали головними, активними й драматичними учасниками сценічної дії. Саме Б. Шоу разом із Г. Ібсенем і А. Чеховим був «батьком» гостро соціальної, інтелектуальної драми, «драми ідей» [15].

Скласти досить точне уявлення про життя і творчі переконання Шоу можна з двох джерел. По-перше, з його біографії, ретельно перевіреної і викладеної за документами й особистими бесідами з Б. Шоу чудовим актором і автором серії біографічних книг Х. Пірсоном (1887-1964). Другим джерелом інформації про драматурга стали передмови Шоу до його п'єс, у яких він самореферував свій творчий шлях.

Наприкінці 70-х років Б. Шоу остаточно обирає шлях професійного літератора. Спочатку він створює романи, які цікаві насамперед із точки зору формування драматургічного методу Шоу.

Творча спадщина найвидатнішого англійського драматурга кінця ХІХ - початку ХХ ст., лауреата Нобелівської премії в галузі літератури за 1925 р. Бернарда Шоу налічує понад п'ятдесят п'єс. Ці твори різноманітні за жанрами й тематикою, але всі вони об'єднані новаторським методом, що дає підставу називати Шоу реформатором англійського театру. Наприкінці ХІХ ст. в Англії театральний репертуар заповнили «добре зроблені» драми з сентиментально-любовним сюжетом і щасливою розв'язкою. Їхні автори, уникаючи важливих проблем, ставили собі за мету сподобатися публіці, розважити її або змусити проливати сльози. Бернард Шоу ж вважав, що п'єси мають вчити, шляхом

дискусії герої повинні доходити важливої для людини істини. Особливо у сфері моралі - такої усталеної всіма, здається, визнаної, та часто неприродної і фальшивої. У п'єсах Шоу відсутня складна, заплутана інтрига. Стрижнем його драматургії стала аргументована й гостра дискусія в найрізноманітніших формах. Характерною особливістю «театру Шоу» було звернення до парадокса, до постійного зображення навиворіт прописаних істин. Згодом п'єси Шоу дістали назву «драми ідей».

Драматургічна спадщина Бернарда Шоу, його життя і творчість досліджувалася багатьма вченими [1, 4, 6, 35, 41] та письменниками [5, 14, 37, 44]. «Гігантська література про Шоу», за словами А.Г. Образцової [36], свідчить про величезне зацікавлення до його творчості. Існує Міжнародне товариство Шоу (International Shaw Society), яке активно вивчає й обговорює творчі здобутки драматурга, проводить міжнародні форуми і конференції, публікує матеріали останніх досліджень. Також діє Товариство Бернарда Шоу (The Bernard Shaw Society) у Нью-Йорку, яке випускає найбільш відомий та авторитетний журнал „шоузнавців” The Independent Shawian. До того ж п'єси Бернарда Шоу мають успіх як серед глядачів, так і серед читачів у багатьох країнах світу.

У часи Шоу – більше ста років тому, дійсно, важко було вирватися з того соціального середовища, до якого належав від народження. Кожен мав ніби своє тавро: плебей, буржуа, аристократ. Але саме ті, хто прагнув чогось більшого, зуміли йти далі, змогли змінити життя і довести, що свобода, розкутість духу, висока культура роблять із людини людину.

Серед творів, написаних Б. Шоу до Першої світової війни, найширшої популярності набула комедія «Пігмаліон» (1912). Вихідною точкою для драматурга був античний міф про скульптора Пігмаліона, який створив статую морської богині Галатеї. Вражений красою власного витвору, Пігмаліон ублагав богиню кохання Афродіту вдихнути в Галатею живу душу. Статуя ожила і, перетворившись на прекрасну жінку, стала дружиною скульптора.

Б. Шоу запропонував сучасний варіант прадавнього міфу: в центрі уваги письменника не всесильне кохання, а проблеми багатства особистості й можливості реалізації духовного й інтелектуального потенціалу людини. Пігмаліон насправді створив свою Галатею, а Хіггінс лише «шліфує» особистість, яка поступово змінюється сама й змінює свого «перетворювача». Пігмаліон-Хіггінс, торкнувшись своїм різцем до цієї Галатеї, розбуркав приспані в ній духовні й інтелектуальні сили, і його витвір виявився вищим і кращим за нього самого.

Тут виникає характерна для драматурга проблема бідності як сили, яка гальмує інтелектуальний розвиток людини. Із цим пов'язаний справжній демократичний пафос п'єси Б. Шоу.

У п'єсі Шоу порушує проблеми культури, а саме: залежність культури від соціально стану і походження людини, а також вічну проблему стосунків між чоловіком і жінкою.

Комедія «Пігмаліон» - комедія справді іншого типу, ніж ті, що були написанні до Б. Шоу. Вона не повчає розважаючи, не виправляє звичаї сміючись, а залишає глядача або читача перед вільним вибором.

Актуальність магістерської роботи визначається спробою заглибитися й узагальнити твердження про міфологічний підтекст п'єси, переосмислення її проблем в сучасному житті та використанні прецедентного сюжету митцями подальших століть.

Мета дослідження - дослідити трансформацію міфу про Пігмаліона і Галатею у п'єсі Б. Шоу та світовій культурі.

Досягнення мети передбачає вирішення таких **завдань** :

- розкрити історико-літературні та теоретико-методологічні засади вивчення драми «Пігмаліон» Бернарда Шоу у літературознавстві;
- охарактеризувати міфологічний підтекст п'єси;
- розкрити основні проблеми комедії;
- прослідкувати використання сюжету про Пігмаліона у світовій культурі ХХ-ХХІ ст.

У процесі написання роботи ми користувалися такими **методами дослідження**:

- описовий метод (аналіз проблематики драми та характерів головних героїв);
- компаративний метод (порівняння античного міфу про Пігмаліона та п'єси Бернарда Шоу «Пігмаліон»).

Об'єктом дослідження є п'єса Б. Шоу «Пігмаліон».

Предмет дослідження - проблематика та міфологічний підтекст п'єси.

Матеріалом дослідження є п'єса Бернарда Шоу «Пігмаліон», міф про Пігмаліона, надбання світової культури: картини, фільми, у яких відбулося подальше існування та інтерпретація всім відомого сюжету після Б. Шоу.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше досліджуються закономірності та особливості використання прецедентного сюжету п'єси Бернарда Шоу «Пігмаліон» у світовій культурі. Новим є здійснення спроби визначення та конкретизації використання сюжету митцями ХХ століття.

Магістерська робота має **теоретичне значення**, яке визначається тим, що вона робить внесок у дослідження п'єси Бернарда Шоу та міфа про Пігмаліона та Галатею, є подальшою розробкою проблеми використання сюжету у світовій культурі, поглиблює знання про закономірності існування одного сюжету у різних історико-культурних інтерпретаціях.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання отриманих результатів при вивченні творчості Бернарда Шоу та розгляді всесвітньовідомої п'єси «Пігмаліон» на уроках зарубіжної літератури й вивченні культурології.

Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі визначається об'єкт, предмет дослідження, мета та завдання, вказана актуальність роботи.

У першому розділі «Особливості функціонування традиційного матеріалу в літературі ХХ століття» розглядається питання вивчення традиційних сюжетів та образів сучасним літературознавством.

У другому розділі «Драма «Пігмаліон» Бернарда Шоу в історико-літературному контексті» детально охарактеризовані основні літературознавчі праці про творчість англійського письменника.

У третьому розділі «Художнє осмислення міфу про Пігмаліона та Галатею Бернардом Шоу» розглядаються головні образи драми; визначаються художні особливості та аналізується широка проблематика п'єси.

У четвертому розділі «Розробка міфологічного сюжету про Пігмаліона і Галатею у світовій культурі» подається характеристика подальшої еволюції міфу про Пігмаліона та Галатею митцями ХХ-ХХІ століття.

У висновках підводяться підсумки усієї роботи та робиться короткий аналіз усіх розділів.

Апробація роботи проводилась на засіданні кафедри германських мов і зарубіжної літератури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Основні положення дослідження було представлено на звітній конференції студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за підсумками науково-дослідної роботи у 2017-2018 навчальному році, результатом чого стала одна публікація.

ВИСНОВКИ

Творчість Б.Шоу гармонійно доповнила культурне надбання ХХ ст., де можна чітко простежити риси як національної, так і світової літератури. В умовах панування науково-технічного прогресу письменник вважав за необхідне наголосити на тому, що специфіка літературної творчості полягає у розкритті потенційних можливостей людського духу в постановці проблеми її самовизначення у навколишньому світі.

Для Шоу найважливішою є традиційна проблема людини, яку він розглядає у культурологічному аспекті, тобто з погляду тих цінностей, які вона повинна не стільки прийняти, спираючись на традиції минулого (філософія, релігія, міфологія, фольклор), скільки створити їх заново, живучи в епоху соціальних і духовних потрясінь. При цьому духовне життя особистості перехідної епохи представлялося йому вкрай суперечливим і складним.

Доробок Бернарда Шоу величезний (58 п'єс), а його творчий шлях охоплює кілька десятиліть. Цикли п'єс спричинили шок своєю проблемністю і непримиренністю соціальної критики, їх відмовлялися ставити й критикували у пресі.

Шоу-новатор усунув бар'єри між театром і політикою, між театром і публіцистикою. Його сатиричні п'єси – грізна зброя в його боротьбі за власні ідеали. Вони також є дуже оригінальними, звичайно ж, парадоксальним засобом пропаганди і агітації.

Шоу був одним із найвеличніших європейських інтелектуалі, який зазнав складної ідейної еволюції. Він був свідком таких історичних подій, як перша і друга світові війни, Жовтневий переворот в Росії, прихід до влади Гітлера, і кожна з них мала жвавий відгук не тільки в театральній творчості Шоу, а й виступах, статтях, інтерв'ю. Він завжди залишався політичним бійцем. Творчість Шоу – розгорнута і всеосяжна панорама інтелектуального й політичного життя Західної Європи та світу протягом першої половини ХХ ст. починаючи з 1900р. і до 30-х років він був найвпливовішим драматургом

Великобританії. Унаслідок його діяльності англійський театр пішов зовсім іншим шляхом і знову, як і за часів Шекспіра, став одним із вирішальних чинників розвитку світового театрального мистецтва. Шоу був патріотом своєї землі.

Бернард Шоу був не просто прибічником і творцем «драми ідей», проблемної, гостросоціальної п'єси. На відміну від інших представників «нової драми» (Ібсен, Стріндберг, Чехов, Метерлінк) - «серйозних драматургів», про серйозне він спромігся говорити смішно, дотепно, парадоксально. Філософський, інтелектуальний, проблемний театр Б. Шоу був водночас театром карнавальним, балаганним, буфонним.

У своїх п'єсах Бернард Шоу з легкістю поєднував, здавалося б, непоєднуване, зшивав різнорідне, взаємозамінював полярне.

В житті англійського драматурга Бернарда Шоу (з 26 липня 1856 року до 2 листопада 1950 року) було багато суперечок, знахідок, відкриттів; була справжня любов до людей, був добрий подарунок для нащадків - театр «ідей», аби ті змогли шукати і знаходити, жити і перемагати, розуміти себе та інших. Серед п'єс передвоєного періоду видатного англійського драматурга Бернарда Шоу виділяється «роман в п'яти діях» «Пігмаліон» (1912 рік), п'єса до якої досі звертаються театри різних країн, у якій Бернард Шоу порушив проблеми тогочасного суспільства, зумів поєднати античний міф з проблемою фонетики та становлення особистості. Саме він розкрив те, що до нього вважалося забороненим, але таким важливим та цікавим для глядачів та читачів. Нікого не залишить байдужим доля бідної квіткарки, яка, ставши леді скаржить на свою долю. І навпаки, кожен у глибині душі засуджує Хіггінса, адже всі чекали на щасливий кінець. Але ні! Саме в цьому і полягає чаруюча загадковість та привабливість п'єси Бернарда Шоу «Пігмаліон». Автор, закликає нас домислити долю головних героїв п'єси. І, читаючи сторінки твору Б. Шоу, так хочеться зупинитися на кожній з них якомога довше, охарактеризувати поведінку та прояв характерів головних героїв, наблизитися до них душевно, уявити себе або кожного з нас у подібній ситуації, продумати найкращий вихід з неї. І все це

наслідок того, що Бернард Шоу, дійсно, вклав усю душу у написання своєї п'єси, яка навіть сьогодні, пройшовши такий великий проміжок часу, зазнававши різної критики, не перестає дивувати та приголомшувати читачів та глядачів з кожним її читанням чи переглядом.

Бернард Шоу майстерно втілює у своїй п'єсі античний міф. Багато видатних письменників, художників та скульпторів зверталися до цієї теми, але, на мою думку, найбільш захопливо та чаруюче це вийшло у Б. Шоу.

В. Шекспір переказує міф в останній сцені «Зимової казки». Для Рамо, Руссо та німецьких поетів-романтиків (А. Шлегеля) Пігмаліон був символом закоханого, що силою свого почуття зумів створити ідеал краси.

Споживацька культура ХХ століття змінює акценти прецедентного сюжету. Міф про Галатею неодноразово використовується у мюзиклі «Моя чарівна леді», голлівудському фільмі «Красуня», багатосерійній комедії «Моя прекрасна нянька», «Доярка з Хацапетівки» та серіалі «Дикий ангел». Окремо стоїть фільм «Пігмаліон» Габріеля Паскаля та «Формула кохання» Марка Захарова.

Існують літературні обробки міфологічного сюжету у В. Морріса, Р. Грейвса, Т. Кайзера, Є. Баратинського. В образотворчому мистецтві цю тему розробляли Я. Пантормо, Ж.Б. Ванлоо, Ф. Буше, П.Пікассо, в скульптурі - Е. Фальконе.

Пам'ять про Бернарда Шоу живе у людських серцях, його незлічених глядачів і читачів на всій земній кулі, - тих, що сміються над його дотепами, замислюються над його парадоксами, поспішають до театру, якщо там іде п'єса Шоу. Зараз через багато років після його смерті, людству стає зрозумілим, що таких, як він, узагалі неможливо втратити - вони залишаються з нами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреева С.А. Функции паузы в поэтике английской "новой драмы": Дж. Б. Шоу и Дж. Голсуорси: диссертация ... кандидата филологических наук: 10.01.03. Красноярск, 2005. 182 с.
2. Аникст А. А. Бернад Шоу. М.: «Знание», 1956. 166 с.
3. Аникст А. А. Теория драмы на Западе во второй половине XIX века. М.: «Наука», 1988. 505 с.
4. Балашов П. С. Художественный мир Бернарда Шоу. М.: «Художественная литература», 1982. 327 с.
5. Башенко М. Зрозуміти Бернарда Шоу – зрозуміти ХХ ст. *Зарубіжна література*. 2003. №48. С. 11-15.
6. Бент М.И. «Он был другом человечества...»: К 125-летию со дня рождения Б. Шоу. *Литература в школе*. 1981. №3. С. 73-75.
7. Бернад Шоу. Пьесы «Джон Теннер», «Пигмалион». *Зарубежная литература XIX-XX веков*. М.: «МГУ», 1989. С.45-50.
8. Бидерманн Г. П. Энциклопедия символов. М.: «Республика», 1996. 336 с.
9. Бобровская Н. Г. Миф о Пигмалионе и Галатее в веках. *Актуальные проблемы изучения и преподавания литературы*. Луганск: «Просвет», 2005. Вып. II. С. 21-25.
10. Ботвинник М. Н. Мифологический словарь. М.: «Просвещение», 1985. 176 с.
11. Васильев Є. М. Усе-таки Галатеї не зовсім подобається «Пігмаліон». Матеріали до вивчення комедії Б. Шоу «Пігмаліон» 11 клас. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1999. №11. С. 37-43.
12. Виноградов В.Н. Путь Бернарда Шоу к фабианскому социализму: [Докум. очерк.]. *Новая и новейшая история*. 1991. №3. С. 154-155.
13. Волков А. Р. Теорія традиційних сюжетів та образів. Чернівці: «Місто», 2004. 634 с.
14. Володавская И.А. С. Батлер и Б. Шоу. *Научный доклад высшей школы. Филологические науки*. – 1973. – №5. – С. 44-53.

15. Гражданская З. Т. Бернард Шоу: Очерк жизни и творчества. М.: «Просвещение», 1979. 212 с.
16. Деннингхаус Ф. Театральное призвание Бернарда Шоу. М.: «Прогресс», 1978. 326 с.
17. Доманицька Т. Особливості драматичного конфлікту та проблематика комедії Б.Шоу «Пігмаліон». *Зарубіжна література*. 2003. березень №12. С. 15-18.
18. Ивашева В.В. Английская литература XX век. М.: «Просвещение», 1967. 476 с.
19. История западноевропейского театра. В 7 т. Т. 6. М.: «Искусство», 1974. 656 с.
20. Жлуктенко Н. Уроки Джорджа Бернарда Шоу. *Всесвіт*. 1981. №8. С. 13-14.
21. Затонський Д.В. Минуле, сучасне, майбутнє. (Про реалізм, традиції, новаторство). К.: Дніпро, 1982. 270 с.
22. Калашникова О. Л. Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки культурних цінностей: Підручник. – К.: «Знання», 2006. 479 с.
23. Канторович И.Б. Бернард Шоу и современная зарубежная драма. Научные доклады высшей школы. *Филологические науки*. 1967. №3. С.76-88.
24. Кеба А.В. Андрей Платонов и мировая литература XX века: Типологические связи. Каменец-Подольский: Абетка-НОВА, 2001. 320 с.
25. Кузьменчук І. Проблематика та художні особливості п'єси «Пігмаліон». Новаторство Шоу-драматурга. *Зарубіжна література*. 2003. №16. С. 10-11.
26. Культурологія: теорія та історія культури / За ред. І.І. Тюршенко, О.Д. Горбула. К.: «Центр навчальної літератури», 2004. 368 с.
27. Кун Н.А. Легенды и мифы Древней Греции. М.: «Знание», 1984. 113 с.
28. Лебедева В.О. Джордж Бернард Шоу (До 100-річчя з дня народження). *Література в школі*. 1956. №4. С. 83-85.
29. Лесин В. М. Словарь литературной терминологии. К.: «Радянська школа», 1971. 486 с.
30. Лотман Ю.М. Литература и мифология. *Учен. зап. Тартус. гос. ун-та.* – Тарту, 1981. Вып. 546: Специфика культуры. С. 35-55.

31. Майский И. М. Шоу и другие. Воспоминания. М.: «Искусство», 1967. 200 с.
32. Мифы народов мира: Энциклопедия. В 2-х т. Т.2. М.: «Большая русская энциклопедия», 1998. 720 с.
33. Мойсеїв І. Подвоєння і «зцілення» в Бернарда Шоу: За п'єсою «Пігмаліон», 10 клас. *Зарубіжна література*. 2007. №7-8. С. 22-27.
34. Нямцу А. Е. Поэтика традиционных сюжетов. Черновцы: «Рута», 1999. 173 с.
35. Образцова А. Г. Драматургический метод Бернарда Шоу. М.: «Наука», 1965. 314 с.
36. Образцова А. Г. Бернард Шоу и европейская театральная культура на рубеже XIX-XX веков. М.: «Искусство», 1974. 392 с.
37. Овидий П. Н. Метаморфозы: Пер. с латинского С. Шервинского. М.: «Наука», 1977. 430 с.
38. Пирсон Х. Бернард Шоу. М.: «Терра», 1972. 560 с.
39. Пулина Г.А. Шоу must go on! *Зарубіжна література*. 2006. №4. С. 33-37.
40. Ромм А. С. Джордж Бернард Шоу. 1856-1950. М.: «Искусство», 1965. 250 с.
41. Ромм А. С. Шоу-теоретик. Ленинград: «Прогресс», 1985. 147 с.
42. Свербилова Т.Г. О чудаках и их праве на существование. Культурологический материал к изучению пьесы Б. Шоу «Пигмалион». *Русская словесность в школах Украины*. 2009. №2. С. 44-47.
43. Сіптарова С. В. Бернард Шоу «Пігмаліон»: матеріали до варіативного вивчення 10 клас. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2005. №5. С. 42-44.
44. Трутнева А.Н. "Пьеса-дискуссия" в драматургии Б. Шоу конца XIX - начала XX века: проблема жанра: автореферат дис. ... кандидата филологических наук : 10.01.03. Нижний Новгород, 2015. 25 с.
45. Хьюз Э. Бернард Шоу. М.: «Молодая гвардия», 1966. 260 с.
46. Шоу Б. П'єси. – М.: «Правда», 1981. 352 с.
47. Bauman Z. Modernity. *The Oxford Companion to Politics of the World*. Oxford: Oxford University Press, 2001. P. 551–574.

48. Bentley E. Bernard Shaw. *The Playwright as Thinker: A Study of Drama in Modern Times*. Minnesota: University of Minnesota Press, 1987. P. 137–157.
49. Borradaile Osmond. *Life through a lens [Text]: memoirs of a cinematographer / O. Borradaile ; ed. A. Borradaile Hadley*. Montreal[etc.]: McGill-Queen's UP, 2001. 224 p.
50. Brain W. Russell. *Galatea. Automaton [Repr.]*. London: Synapse, 2008. 95 p.
51. Cervantes Saavedra Miguel de. *La Galatea*. Barcelona: Sopena, 1975. 319 p.
52. *Cinemaland: History. Film production. Film directors [Текст] : навч. посіб. / уклад. Ю. М. Проценко*. К.: Знання, 2007. 159 с.
53. Crawford F. D. Bernard Shaw's Theory of Literary Art. *The Journal of General Education*. 1982. Vol. 34. No. 1. P. 20-34.
54. *Das Pygmalion-Symbol bei Rousseau, Hamann, Schiller: Drei Studien zur Geistesgeschichte der Goethezeit : Abh... / Vorgelegt von Hermann Schlüter*. Zürich: Juris, 1968. 123 p.
55. David J. Gordon. *Bernard Shaw and the comic sublime*. Basingstoke (Hants); London: Macmillan, 1990. 218 p.
56. Eliot S. T. (Pseudonym «Crites») *Shaw, Robertson and the Maid*. *Criterion*. 1926. P. 89–90.
57. *English literature from "Beowulf" to Bernard Shaw: for the use of schools, seminaries, and private students / by F. Sefton Delmer*. 7. ed. Berlin: Weidmann, 1919. XII, 234 p.
58. Giraud-Heraud Yannick. *Etude d'estimateurs des variables cinematiques associees a la physique des grands moments transverses [Text]: these / Y. Giraud-Heraud; Universite de Paris-Sud. Centre d'Orsay*. Paris: [б.в.], 1980. 107 p.
59. Gordon D. *Shaw and comic sublime*. Basingstoke, London, 1990. 216 p.
60. Guo H. *A brief analysis of culture and translation. Theory and practice in language studies*. V.2, v 2. Academy publisher. 2012. P. 343–347.
61. Hamon Augustin. *The twentieth century Moliere: Bernard Shaw / translated from the French by Eden and Cedar Paul*. Frederick A. Stokes Company Publishers, 1916. 322 p.

62. Hornby R. Ibsen Triumphant. *The Hudson Review*. Vol. 56. No. 4. 2004. P. 685–691.
63. Innes Ch. *Modern British Drama: The Twentieth Century*. Toronto: York University, 2002. 604 p.
64. Kolker Robert. *Film, form, and culture: [Elektron. resurs] [Text]: the cinema studies CD-ROM Version 1.0.2 / R. Kolker*. Boston[etc.]: McGraw-Hill, 2001.
65. Krzyzanowski Anatol. *Galatea: poviesc wspolczesna*. Nakladem Leona Idzikowskiego, 1911. 356 p.
66. Lock Robert Heath . *Recent progress in the study of variation, heredity, and evolution*. London: Murray, 1906. 299 p.
67. Mensching Steffen. *Pygmalion: Ein verloren geglaubter dubioser Kolportage-Roman aus den späten 80er J. / Entschlüsselt u. hrsg. von Steffen Mensching*. Berlin: Mitteltdt. Verl., Cop. 1991. 442 p.
68. Miller Joseph Hillis. *Versions of Pygmalion*. Cambridge (Mass.); London: Harvard univ. press, 1990. 263 p.
69. Mitchell B. *Ezra Pound and G. B. Shaw: A Long Wordy War*. *James Joyce Quarterly* 23. No. 2. 1986. P. 127–136.
70. Morrison Harry. *The socialism of Bernard Shaw / By Harry Morrison*. Jefferson (N.C.); London: McFarland, Cop.1989. XX, 188 p.
71. "Noul Pygmalion": *Antologie de proză satirică rusă / Selecția textelor, trad. din limba rusă, prez. și notele: Stelian Ceampuru; Pref.: Ștefan Vida Marinescu*. - București: Euro Vida-M, 1997. 124 p.
72. Pearson Hesketh. *George Bernard Shaw [Text]: his life and personality*. New York: Atheneum, 1963. 480 p.
73. Peters Margot. *Bernard Shaw and the actresses*. Garden City (N.Y.): Doubleday, 1980. 461 p.
74. *Pound / Joyce: the letters of Ezra Pound to James Joyce with Pound's essays on Joyce / [edited with with commentary by Forrest Read]*. New York: New Directions,1967. 314 p.
75. *Quatre pieces extraites de Pygmalion: Clavecin ou pianoforte*. - Paris: A. Leduc,

cop. 1983. 11 p.

76. Schoeps K.-H. Bertolt Brecht und Bernard Shaw. Bonn: Bouvier, 1974. 312 S.
77. Salter W. M. Mr. Bernard Shaw as a Social Critic. *International Journal of Ethics*. 1982. Vol. 18. No. 4. P. 446–458.
78. Shaw Bernard. Major critical essays / by Bernard Shaw. London: Constable, 1948. VII, 331 p.
79. Shaw Bernard. Man and superman [Text]: A comedy and a philosophy. Harmondsworth, Middlesex: Penguin books, 1973. 265 p.
80. Shaw Bernard. Pygmalion: Heartbreak house. Rostov-on-Don: Phoenix, 2001. 219 p.
81. Shaw B. The Quintessence of Ibsenism: Now Completed to the Death of Ibsen / B. Shaw. – New York: Hill and Wang, 1913. 162 p..
82. Shaw: The crit. heritage / Ed. by T.F. Evans. London etc.: Routledge & Kegan Paul, 1976. 422 p.
83. Stephenson Ralph. The cinema as art [Text] / R. Stephenson, J. R. Debrix. Rev. ed. Harmondsworth, Middlesex: Penguin books, 1971. 270 p.
84. Taylor Christopher. Tradurre il cinema [Text]: atti del convegno organizzato da G. Soria e C. Taylor, 29-30 novembre 1996 / C. Taylor; Università degli studi di Trieste. Trieste: Dipartimento di scienze del linguaggio dell'interpretazione e della traduzione, 2000. 192 p.
85. The Oxford history of world cinema [Text] / ed. G. Nowell-Smith. Oxford; New York: Oxford UP, 1996. 824 p.
86. The portable Bernard Shaw / Ed., with an introd. a. notes, by Stanley Weintraub. Harmondsworth (Mddx.) [etc.]: Penguin books, 1977. VI, 698 p.
87. Weintraub S. The Avant-Garde Shaw. Bernard Shaw's Plays; [ed. by Warren S. Smith]. London: W.W Norton and Company, 1970. P. 341–355.
88. Wright George Thaddeus. Poetic craft and authorial design in Shakespeare, Keats, T.S. Eliot, and Henry James, with two essays on the Pygmalion legend. Lewiston, N.Y. [etc.]: Edwin Mellen Press, cop. 2011. 273 p.

